

čima i korisnicima „razumljivi jezici“, donose se zbog propisa o slobodnom protoku proizvoda koji vrijede u EU. Međutim, te se odredbe u budućnosti vrlo lako mogu zlorabiti za potiskivanje i ukidanje hrvatskoga, za destabilizaciju njegovih norma i – naposljetku – za uvođenje BHS-jezika. Sve dok ključna jezična pitanja državnoga jezika nisu zakonski regulirana i dok se s različitih strana stalno traži nekakvo jezično ujedinjenje s državama u kojima se rabe „jezici štokavskoga sustava“, neprihvatljivo je zakonski propisivati da će se u Hrvatskoj s pristupom u EU u službenu uporabu uvoditi nekakvi Hrvatima „razumljivi jezici“.

Hrvatski jezik i jezično-pravopisna politika u izdanjima Leksikografskoga zavoda

Nataša Bašić

U listopadu 2010. navršila se 60. obljetnica osnutka Leksikografskoga zavoda, ustanove čija je djelatnost obilježila noviju hrvatsku znanstvenu i kulturnu povijest ne samo množinom objavljenih naslova nego i izgradnjom i usavršavanjem hrvatskoga jezika i pravopisa te posebnoga jezičnoga stila, enciklopedijskoga, kojim su pisana njezina izdanja. Nije bila rijetkost posljednjih desetljeća da se u javnim raspravama o kakvu jezičnom ili pravopisnom pitanju posezalo upravo za zavodskim izdanjima i njima argumentiralo, što je znakom da je Leksikografski zavod bio autoritetom ne samo u pojedinim strukovnim nego i u jezično-pravopisnim pitanjima. Do toga uglednoga i društveno odgovornoga položaja Zavod nije došao slučajem nego poslovno-organizacijskom politikom u kojoj je jasno bila uspostavljena razdvojba onoga što pripada pojedinim znanstvenim strukama i disciplinama od onoga što pripada Zavodu. Pojedine znanosti ne nastaju naime u Zavodu nego na znanstvenim i strukovnim katedrama, a Zavodu je zadatak da ih u svojim izdanjima na primjeren način predstavi u cjelini ili u odabranim odsječcima, ovisno o naravi samoga leksikografsko-enciklopedijskoga izdanja. Stoga je Zavod oko svojih projekata redovito okupljao vodeće znanstvenike i stručnjake, koji su jamčili znanstvenu utemeljenost njegovih izdanja, a Zavod je jamčio jezično-pravopisnu dotjeranost, držeći od samoga osnutka jezičnu sastavnicu ključnom za razvitak leksikografske struke, a istodobno neodvojivom od same predmetne znanosti. Za nadzor i praćenje zbivanja u svijetu i u zemlji Zavod je od samoga početka pri središnjem uredništvu bio utemeljio vlastitu dokumentacijsku službu kao jedno od najdragocjenijih vrela za trajno osuvremenjivanje članaka i provjeru podataka u njima. U takvoj su plodnoj suradnji izvanjskih suradnika sa zavodskim uredništvom i službama nastali

najbolji zavodski naslovi i na njoj je izgrađena većina zavodske djelatnosti, točnije onaj njezin pretežni dio koji je uspio izbjeći zamci političkoga arbitriranja u struci.

Neposredno nakon osnutka Zavoda, već u svibnju 1952. godine, objavljen je nevelik Priručnik Leksikografskog zavoda FNRJ s ustrojbenom shemom i naputcima izvanjskim suradnicima i zavodskim strukovnim urednicima za pisanje različitih tipova članaka (biografskoga, zemljopisnoga, povijesnoga). Tu su potanko izneseni svi dijelovi članka, od glave i definicije do autorskoga potpisa, te prigodno oprijmereni. U uvodnim rečenicama u kojima se obrazlažu razlozi zbog kojih je Zavod osnovan, a to su nedostatak općih i strukovnih domaćih enciklopedija koje bi pozudano i cjelovito prikazivale sveukupno ljudsko znanje, napose onaj dio koji se odnosi na južnoslovenske narode¹⁹ (Priručnik, 1952.: 10.) čija se povijest u stranim leksikonima i enciklopedijama prikazuje površno, često pristrano ili čak pogrešno, a najvrjedniji naši prinosi svjetskoj kulturi i znanosti prešućuju ili prisvajaju, dakle uza sve to posebno se ističe razvitak znanstvenoga nazivlja kao ključnoga za razvitak naše znanosti i kulture uopće:

„Kako opće i stručne enciklopedije obuhvaćaju sve naučne discipline, sva područja umjetničkog stvaranja i najveći broj vještina, to će izrađivanje ovakvih djela biti u istom mah najvažniji prilog izrađivanju terminologije. *Stara je istina da enciklopedijska djela više-manje definitivno oblikuju književni jezik i naučnu terminologiju pojedinog naroda.*“ (Priručnik 1952.: 11.; istaknula N. B.).²⁰

Kao što autori Priručnika navode, Zavod se po naravi svoga posla morao pravopisno i jezično usavršavati, a po sveobuhvatnosti ljudskoga znanja koje je obrađivano u njegovim izdanjima mnoga je pitanja rješavao samostalno, jer odgovora na njih u aktualnim pravopisnim priručnicima jednostavno nije bilo. Iz takvoga položaja Zavod se vrlo brzo pravopisno osamostalio pa su neka rješenja koja je nudio u svojim izdanjima bila upravo suprotna onima koja je propisivao novi, od 1960. na prostori- ma štokavskih republika službeno nametnuti, Novosadski pravopis. To se u prvom redu odnosilo na pisanje pridjeva izvedenih od vlastitih imena stranoga podrijetla iz jezika koji se služe latiničnim pismom, a koja su do hrvatske morfemske granice u zavodskim izdanjima zbog prozirnosti i jednoznačnosti zapisa uvijek bila pisana kao u jeziku izvorniku, dakle bez izgovorne prilagodbe. Isto su tako imena svetica, papa i članova vladarskih obitelji bila u hrvatskom obliku, a iza rednih brojaka

---

¹⁹ Drugi dio pridjevnice složenice *južnoslovenski* odgovara izvornomu staroslavenskomu liku словѣнски. Rabi se i u predgovoru prvomu izdanju Enciklopedije Jugoslavije kao tvorenica s povijesno-književnom konotacijom namjesto pridjeva *jugoslavenski*, koji je implicirao i Krležini nemile državnoetatističke konotacije predavnojke Jugoslavije.

²⁰ U kontekstu takvih razmišljanja i znanja o važnosti enciklopedijskih i leksikonskih izdanja za razvitak književnoga jezika i više je nego zanimljivo da se u razdiobi književnojezičnih funkcionalnih stilova enciklopedijski obično zanemaruje ili uopće ne navodi iako je riječ o posebnom i važnom stilu, različitom od znanstvenoga i publicističkoga, koji ima svoje posebne odlike i zakonitosti.

pisana je točka, koja je istom nakon pojave Novosadskoga pravopisa iz zavodskih izdanja uklonjena.²¹

Krleža je s direktorskoga položaja zajedno s Matom Ujevićem vodio tzv. umjerenu jezičnu politiku u kojoj je vladalo pravilo poštivanja autorskoga jezika pisaca s prostora štokavskih republika te prevodenja članaka slovenskih autora na hrvatski jezik, a makedonskih na srpski. To je do ranih 1970-ih vrijedilo za sva strukovna enciklopedijska izdanja i Enciklopediju Jugoslavije, a samo je Opća enciklopedija (u prvim dvama izdanjima objavljena pod naslovom Enciklopedija Leksikografskoga zavoda), bila pisana hrvatskim jezikom, no s velikim brojem međunarodnica i ustupcima u pojedinim strukama.²² Krleža je budno pratio da se dogovorena načela zavodske jezične politike poštuju. Nisu bile rijetke žestoke primjedbe, poput ove koja slijedi, kada je u članku srpskoga autora lektor mehanički zamijenio naziv mjeseca aprila hrvatskim nazivom travanj. Krleža na marginaliji članka upravo bjesni:

„Evo stopercentnog majmuna u našem jezikoslovnom odjelu! Ja molim i naređujem definitivno i ne bih želio da se to ponovi, da mi glupan jezikoslovac u srbijanskome tekstu Vase Čubrilovića mijenja april u travanj! Prvo zato, jer to zadire u shizofrene neuralgične komplekse ovih naših Atena srpsko-hrvatskih, i jer to predstavlja kondenziranu glupost. Vasa Čubrilović će pobesniti bude li čitao da su mu «jun mesec 1918» prekrstili u «lipanj», a «april 1941» u «travanj»“ (Šentija, 1998.: 186.).²³

Kako je bio jedina savezna ustanova koja je djelovala izvan Beograda, Zavod nije mogao umaknuti beogradskim centralističkim nastojanjima, političkim previranjima i napetostima te raznovrsnim pritiscima, koji su se nerijetko zbivali i izvan dosega javnosti. U Zavodu je posebno neugodno odjeknula politički intonirana primjedba srpskoga jezikoslovca Miloša Moskovljevića, inače promicatelja militantne Karadžićeve krilatice „Srbi svi i svuda“, izrečena 1954. na skupu jezikoslovaca u Novom Sadu uoči priprema zajedničkoga Novosadskoga pravopisa, kako Zavod svoja izdanja tiska samo na latinici

„pravopisom i terminologijom, i jezikom i stilom (...) onakvim kakvim hoće njihovi urednici“ (Anketa o pitanjima srpskohrvatskog jezika i pravopisa, Letopis Matice srpske, 375., sv. 1., str. 3.–126., 1955., str. 83., Novi Sad)

Iz nje je izbijalo očigledno nezadovoljstvo aktualnom zavodskom jezičnom politikom, u prvom redu njegovom jezično-pravopisnom autonomnošću, potom potreba da se u saveznoj enciklopedistici i leksikografiji i srpski narod izrazi svojim pismom, jezikom i pravopisom, ali i nakana da se drugim jugoslavenskim narodima nametnu

²¹ Prvo je vraćena u Hrvatskom biografskom leksikonu 1983.

²² Npr. kemijski elementi koji su završavali latinskim dočetnim *-ium* u drugom izdanju ELZ-a, za razliku od prvoga, nisu imali hrvatski dočetak *-ij* nego srpski *-ijum* (*barijum*, *iridijum*, *natrijum* ...).

²³ Šentija, Josip, 1998. – 1999.: Iz Krležine baštine, Marginalije uz tekstove za Opću enciklopediju.

pismo, jezik i pravopisne navike koji nisu pripadali njihovoj povijesnoj baštini. Tada se Zavodu još naglašenije otvorilo pitanje kako uskladiti vlastite leksikografske norme sa zahtjevima jezično raznolikoga jugoslavenskoga tržišta. Mnogima je bilo jasno da se norma koja bi bila prihvatljiva svima jednostavno ne može uspostaviti jer su stečene navike i razlike izgrađene tijekom povijesti u pojedinim republičkim sredinama imale svoju logiku i svoje pravo, a službena politika idealiziranoga zajedništva tražila je prikriveni put i način kojim bi se brojčano manji jugoslavenski narodi bez obzira na njihovu baštinu i kulturno nasljeđe zapravo podredili jezičnim i pravopisnim normama većinskoga srpskoga naroda.

U takvim okolnostima zanimljivo je pratiti Krležina razmišljanja i pokušaje nadiženja suprotnosti, koje izražava u Marginalijama, bilješkama pisanima na redakcijski završenim člancima uz prvo izdanje Opće enciklopedije polovicom 1950-ih, napose u odlomku u kojem govori o hrvatsko-srpskim razlikama (Šentija, 1998. – 1999.). Sam Krleža u to doba još piše polusrpski (*izandao, hartija, uvo, organizuje, civilizovan*), a odnos hrvatskoga i srpskoga svodi na 50-ak „sasušenih ljuštura“, ekskluzivnih kroatizama anakronoga šulekovskoga podrijetla kojima nasuprot stoji, kako piše, srpsko „arhimandritsko prenemaganje“, oba su mu pak jezikoslovlja „blebetalije“, odnosno „pisanije“. Prema hrvatsko-srpskim ekskluzivizmima treba, poučava Krleža, zauzeti jasno negativno leksikografsko stajalište, a razlike ukinuti:

„A to upravo i jeste (usput) u okviru naše misije jedan od njenih najplemenitijih elemenata, da razvijemo ukus i smisao za poimanje tih diferencijacija stila i jezika, sa jedne platforme, koja pomiruje sva moguća razmimoilaženja, prosto zato, jer su civilizovana. Kako se to može postići najjednostavnije? Eliminacijom sitnih razlika, ili tamo gdje to ne ide, dualističkim tumačenjem. Pitanje je stvaralačkog dara pojedinog pisca, da svojim vlastitim, stilskim kombinacijama odabire kao konvencije manje provokativne termine, otupljujući preživjele provincijalizme iz jezične strukture od prije 80 godina, po mogućnosti po jednom sistemu“ (Šentija, 1998. – 1999., 7.: 299. – 300.).

Ostavi li se po strani Krležina povišena književnička retorika, ostaje apsurdna činjenica da je Krleža polovicom 1950-ih zapravo zarobljenik vukovskoga redukcionizma o kojem je sam toliko kritički pisao, a u kojem je jezično sumnjivo sve što nisu odobrili Daničić i Belić. Dakako da u Zavodu nije imao potporu za takva svoja gledišta, i da su dvojica vrsnih leksikografa i stilista iz prvoga zavodskoga naraštaja, Kruno Krstić i Tomislav Ladan, uz njih izvrstan lektor i prevoditelj s francuskoga Ante Jurević, s poslije iz drugoga naraštaja Trpimir Macan i Jure Šonje, afirmirali u zavodskim izdanjima hrvatski književni jezik, ne kao šulekovsku ekskluzivu, nego jednostavno kao činjenicu višestoljetne hrvatske književne baštine, u kojoj su svoje mjesto i ulogu imali i *travanj* i *lipanj*, jednako kao i *desetljeće* i *tisućljeće*, koje su jedno vrijeme bili na Krležinoj listi nepoćudnica. Pa i sam je Krleža polovicom 1960-ih dao sve svoje književne tekstove na jezičnu i strukovnu redakciju dugogodišnjemu zavodskom leksikografu Anđelku Malinaru.

Slabljenjem beogradskoga centralizma i demokratizacijom društva u cjelini nakon Brijunskoga plenuma i pada Aleksandra Rankovića 1966. i u Zavodu se postupno otvorio prostor većoj afirmaciji nacionalnih jezika, pa tako i hrvatskoga. U skladu s tim drugo je izdanje Enciklopedije Jugoslavije tiskano na jezicima naroda i narodnosti (hrvatsko latinično i srpsko ćirilično izdanje, potom makedonsko, slovensko, albansko i mađarsko izdanje), a treće izdanje Opće enciklopedije, koje kao glavni urednik potpisuje Josip Šentija, drži se vrhuncem afirmacije hrvatskoga jezika koja se mogla postići u jugoslavenskom okviru.

Osim kao izražajno sredstvo, hrvatski je jezik za jugoslavenskoga razdoblja u izdanjima općega tipa zastupljen i imenom. Jezična je sastavnica naime prikazana u okviru velikih sinteznih članaka o pojedinim narodima kao nosiva sastavnica narodnoga identiteta, pa se tako uz Makedonce definira i opisuje makedonski jezik, uz Slovence slovenski, a uz Srbe srpski. U natuknici *Hrvati. Jezik* u prvom i u drugom izdanju Enciklopedije Leksikografskoga zavoda članak započinje rečenicom

„Hrvatski jezik ide među južnosl. jezike, a u nauci se zove hrvatski ili srpski (hrvatskosrpski, srpskohrvatski), jer njime govore ne samo Hrvati, nego i Srbi i Crnogorci.“,

a prvi idući odlomak tvrdnjom „Hrvatski se jezik pojavio u književnosti u XII. st.“ (ELZ, I., 3.: 447.; ELZ, II., 3.: 84.). Iz tako definirane natuknice jasno se razabire razlika između narodnoga i strukovnoga imena, odnosno pojedinačnoga ostvaraja i apstraktnoga radnoga naziva u filološkoj struci. U trećem se izdanju u istovrsnom članku zbog političkoga pritiska više nije moglo govoriti o hrvatskom jeziku, pa namjesto početne sintagme „hrvatski jezik“, stoji sljedeće:

„Hrvati govore čakavskim, kajkavskim i štokavskim narječjem. Sva tri narječja tvore jedan jezični dijasistem, a kako štokavskim narječjem govore i Srbi, Crnogorci i Muslimani, taj se jezični dijasistem u znanosti naziva hrvatskosrpskim ili srpskohrvatskim jezikom, a pripada skupini južnoslavenskih jezika“ (OE, 3.: 501.).

Dalje se u članku u književnom kontekstu rabi sintagma „hrvatski književni jezik“, pa tako stoji: „Hrvatski književni jezik ima neprekinutu tradiciju od samoga početka XII. st.“ (OE, 3.: 502.), a članak o jeziku Hrvata završava tvrdnjom kako je u SFRJ svakom narodu zajamčeno da se služi svojim jezičnim izrazom te navodom glasovitoga čl. 138. iz Ustava SRH:

„U Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u javnoj je upotrebi hrvatski književni jezik standardni oblik narodnoga jezika Hrvata i Srba u Hrvatskoj, koji se naziva hrvatski ili srpski“ (OE, 3.: 502.).

U Enciklopediji Jugoslavije u strukturno istovrsnom članku nije u prvom izdanju uz narode bila predviđena natuknica jezik, pa su slovenski i makedonski jezik jednostavno prešućeni,²⁴ a jezični fenomen narodâ u kojima je štokavština bila standardnim

²⁴ Da apsurd bude veći, u prvom izdanju EJ u 7. sv. postoji natuknica Slovenski jezik (str. 406.), u kojoj je obrađeno istoimeno ljubljansko glasilo Slavističkoga društva, koje je izlazilo 1938.–1941. s

idiomom obrađen je u okviru natuknice Jezik, srpskohrvatski (hrvatskosrpski) skupine autora (Aleksandar Belić, Mihajlo Stevanović, Petar Đorđić, Mate Hraste, Josip Hamm i Ljudevit Jonke). Natuknica je podijeljena u dva veća odsječka: I. Narodni jezik i njegovi dijalekti, s podjeljcima: 1. Štokavski dijalekt, 2. Čakavski dijalekt, 3. Kajkavski dijalekt; te II. Književni jezik, s dvama podjeljcima: A. Književni jezik na osnovi staroslavenskoga jezika (odvojeno je prikazan: a. U srpskoj književnosti do Dositeja i b. U hrvatskoj književnosti) i B. Književni jezik na osnovi narodnog jezika (1. Štokavski književni jezik. a. Razvitak štokavskog književnog jezika do XIX. v., b. Štokavski dijalekt u književnosti do XIX. st., c. Književni jezik kod Srba od Dositeja i Vuka, d. Književni Jezik u Hrvata od Gaja dalje, e. Novosadski dogovor o hrvatskosrpskom književnom jeziku i pravopisu; 2. Čakavski književni jezik; 3. Kajkavski književni jezik). Stara dubrovačka i bosanska književnost u članku se diskretno prikazuju i mogućim dijelovima srpske književnosti dokaradžićevskoga razdoblja, a „dalekovidni“ Karadžić kao tvorac modernoga općeužnoslavenskoga štokavskoga književnoga jezika. Novosadski dogovor pak ocijenjen je kao akt koji razvoj jezika „prepušta (...) svome prirodnom putu“ (EJ, I., 4.: 525.), pa se postavlja pitanje zašto se o nečem što je prirodno uopće trebalo dogovarati.

U drugom izdanju Enciklopedije Jugoslavije (nedovršeno), koje odlikuje, kako je istaknuto, posebno promicana nacionalna ravnopravnost, u sinteznu natuknicu o pojedinim narodima, sada pregledniju i bolje raslojenu, uvodi se među deset sastavnica narodnoga identiteta i jezična. Narodi se dakle predstavljaju u okviru sljedećih odrednica: I. Ime; II. Jezik; III. Povijest; IV. Broj i demografski razvitak; V. Narodna (tradicijaska) kultura; VI. Književnost; VII. Likovne umjetnosti; VIII. Glazba; IX. Kazalište; X. Film. Autor je članka o hrvatskom jeziku Radoslav Katičić. On nije imao lagan zadatak jer su se politička previranja u Jugoslaviji svom snagom prelijevala i u projekt državne enciklopedije. Već u prvom svesku drugoga izdanja koncepcija afirmacije nacionalne autonomnosti slomila se na natuknici Albanci, koja je ocijenjena, jednostavnim rječnikom rečeno, prealbanocentričnom, previše nacionalno osviještenom, pa ju je trebalo vratiti u politički dopuštene okvire, što je značilo pod nadzor matične srbijanske republike. Posljedica je bila novi, separatan članak, koji je tiskan ubrzo nakon objave prvoga sveska. U tom kontekstu članak o hrvatskom jeziku trebalo je pisati znanstveno odgovorno i politički prihvatljivo u okolnostima kada je Srpska akademija već bila 1986. objavila prijeteći Memorandum, a militantno srpsko jezikoslovlje, predvođeno Pavlom Ivićem, već iscertavalo granice velike Srbije, koja je na zapadu trebala sezati do crte Virovitica, Karlovac, Karlobag. Katičić je zadatku odgovorio na najbolji mogućni način i napisao članak koji znanstveno utemeljeno prikazuje povijest samobitnoga hrvatskoga jezika kao

---

prilozima o slovenskom jeziku i književnosti, a same natuknice o slovenskom jeziku nema! Isto se dogodilo i s hrvatskim jezikom u Viskovićevoj HKE 2010.: u drugom svesku (str. 117. – 118.) postoji natuknica o časopisu Hrvatski jezik (Zagreb, 1938. – 1939.), ali natuknice hrvatski jezik nema.

povijesne sociolingvističke činjenice (EJ, II., 5.: 2. – 8.) te istodobno dobro korespondira s člankom Jezik srpskohrvatski, hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski, koji obrađuje fenomen s dijalektalnoga stajališta, a potpisuju ga u šestom svesku Dalibor Brozović i Pavle Ivić (EJ, II., 6.: 48. – 94.).

Ograničenja kojima su hrvatski jezik i kultura bili izloženi u jugoslavenskoj državi uza sva proklamirana načela jednakosti i nacionalne ravnopravnosti najzornije su izrečena u sudbini dvaju zavodskih projekata: Hrvatskoga biografskoga leksikona i Osmojezičnoga enciklopedijskoga rječnika.

Po izlasku prvoga sveska Hrvatskoga biografskoga leksikona 1983. izbila je umjetno stvorena afera koju je po nalogu Gradskoga komiteta KPH vodio jugoslavenski provokator u Zagrebu i tzv. pjesnik Goran Babić, istodobno glavni urednik dvotjednika za kulturu Oka, u kojem objavljuje svoj groteskni pamflet Voćna salata ili pomirenje svih Hrvata (Oko, 26. travnja, str. 5., 8. – 9., 1984., Zagreb), i traži zabranu Leksikona jer u njem, kako navodi, ima previše crkvenih osoba, a one pak nisu dovoljno vraški prikazane, nego su čak pozitivne. Na udaru se revnoga Komiteta našao i jezik izdanja zbog glagola *uhititi* i pridjevâ *radijski* (u sintagmi *radijska emisija*) i koncentracijski (u sintagmi *koncentracijski logor*), uz pojašnjenje da se Srbe u Hrvatskoj ne smije *uhicivati* nego *hapsiti*, a da se pridjev *radijski* može odnositi isključivo na kemijski element *radij*, a nikako na *radio-emisiju*, dok je pridjev *koncentracioni* tehnički nazivak i ne smije se ispravljati u *koncentracijski*, bez obzira na činjenicu što sve imenice preuzete iz latinskoga s nominativnim dočetkom *-io* i genitivnim *-ionis* u hrvatskom sustavu imaju prema imeničnom dočetu *-ija*, pridjevni dočetak *-ijski*.²⁵

Ni Kruno Krstić ni Tomislav Ladan nisu uspjeli pokrenuti rječnik hrvatskoga jezika unatoč Krležinoj potpori. Politika je uvijek stavila zabranu. Da bi se ipak došlo do hrvatskoga rječničkoga stupca, morao je Ladan pokrenuti Osmojezični enciklopedijski rječnik i progurati hrvatski uza sedam europskih jezika da bi ublažio bijes Beograda što im se, kako je Ladan znao govoriti, od „srpskohrvatske sise otrgnulo najmilije odojče“. Glasovita je njegova dosjetka iz predgovora Rječniku u kojoj je nametnutu sintagmu hrvatski ili srpski u nazivu polaznoga hrvatskoga stupca obogatio novim članom, ruskim, pa ona glasi „hrvatski ili srpski s ruskim“ (OER, 1.: VII.). Prema navodima tadašnjih članova redakcije, morao je iz prvoga sveska izbaciti oko 60 nepoćudnica.²⁶

²⁵ Zamjerke su išle lektorici HBL-a, tj. autorici ovih redaka, a usmeno joj ih je priopćio mnogo kasnije Saša Vereš, partijski sekretar u Zavodu. Na moj zahtjev da mi predoči listu riječi koje se ne smiju rabiti u zavodskim izdanjima, rekao je da takve liste nema, ali da se zna što se u Zavodu smije, a što ne smije pisati. Moram priznati da to ni danas ne znam. Mislim da se sve može napisati u odgovarajućem kontekstu i s povijesnom podlogom.

²⁶ Sam o tom nije volio govoriti, a do popisa do danas nisam uspjela doći.

S iskustvom ustanove čiji je rad po svojoj naravi višestruko povezan s političkim previranjima Zavod je iz jugoslavenskoga razdoblja trebao ponijeti pouku da o političkim zbivanjima i mijenama treba pisati objektivno, ali u njima ne sudjelovati, tj. držati se na razumnoj udaljenosti od vlasti. Prijelomnu 1990. godinu, nastanak samostalne hrvatske države i njezinih institucija, potom Domovinski rat i strašnu srpsku agresiju na Hrvatsku, koja je osim genocida i etnocida imala mnogobrojna obilježja kulturocida, povezanoga s uništavanjem crkvene i kulturne baštine, knjižnica, muzeja, kazališta, športskih i drugih kulturnih objekata, Zavod dočekuje, uz Hrvatsku akademiju, Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu i Hrvatski državni arhiv, kao jedna od četiriju ustanova državnoga značenja i otpočima pripremanja za izdavanje Hrvatske enciklopedije kao glavnoga i nosivoga projekta, koja uz Hrvatski biografski leksikon okuplja nabrojnije uredništvo.

Zavod 1996. objavljuje pod glavnim uredništvom Augusta Kovačeca Hrvatski opći leksikon, u kojem se prvi put samostalno pojavljuje natuknica hrvatski jezik,²⁷ u kojoj je on prikazan kao posebni zapadnojužnoslavenski jezik baltoslavenske grane indoeuropske jezične porodice, koji je govorni, standardni i službeni jezik Hrvatske i Hrvata u BiH, a govorni jezik oko 5,5 milijuna ljudi na prostoru Hrvatske, zapadne Vojvodine, dijelova BiH i Boke kotorske, kao i oko 2 milijuna Hrvata rasutih diljem svijeta. Prikazana je njegova tronarječnost te povijesni razvitak književnoga jezika s posebnim osvrtom na službeno rashrvačivanje u dvjema jugoslavenskim državama priječenjem

„svakog nastojanja da se njeguje ono što je pripadalo hrv. jezičnoj tradiciji: leksička tvorba, leksičko prevodenje, i kalk, umjereno posuđivanje uglavnom iz slav. izvora, izbjegavanje tzv. balkanskih sintaktičkih konstrukcija, leksičko bogaćenje iz kajk. i čak. narječja itd.“ (HOL, 1996.: 377.).

U četvrtom svesku Hrvatske enciklopedije objavljena je u sklopu sinteznoga članka Hrvati i natuknica Jezik. U prvoj rečenici stoji:

„Hrvatski jezik obuhvaća standardni (književni) hrv. jezik s jedne strane, a s druge sve dijalekte kojim govore Hrvati“ (HE, 4.: 675.).

Među osobitostima hrvatskoga standardnoga jezika navode se dvoglasnički izgovor jekavskoga refleksa dugoga jata, naglasne osobitosti, sklonidbene osobitosti, napose razlikovanje dativa i lokativa u pridjevnoj i zamjeničnoj sklonidbi, poseban sustav glagolskih oblika te leksičke osobitosti (HE, 4.: 677.).

Obnovom hrvatske države 1991. stekli su se uvjeti i za nesmetan rad na hrvatskom jednojezičniku, koji je izrađen u Zavodu i objavljen 2000. u suizdavaštvu sa Školskom knjigom pod naslovom Rječnik hrvatskoga jezika, a glavnourednički ga

---

²⁷ Iste godine Školska knjiga tiska prvi svezak Hrvatskoga leksikona, koji su većinom izradili zavodski zaposlenici, a u kojem R. Katičić potpisuje natuknicu jezik, hrvatski.

potpisuje Jure Šonje. Rječnik je raskinuo sa srpskohrvatskom jezičnom koncepcijom Broz–Ivekovićeve i Akademijina rječnika, jednako kao i s hrvatskim unitarističkim pristupom jeziku. Uredništvo je ponudilo moderan hrvatski rječnik u izradbi kojega je sudjelovalo 40-ak uglednih stručnjaka. Rječnik se drži jednim od najpouzdanijih suvremenih normativnih priručnika, a bio je zamišljen kao prvi u nizu nekoliko opsegom i sadržajem različitih jednojezičnika.

Izradbom Krležijane i objavom njezina prvoga sveska 1993. Zavod je djelatno opovrgnuo optužbe o progonu pisaca lijeve orijentacije u hrvatskoj državi i njihovu izbacivanju iz enciklopedija, knjižnica i školske lektire u vrijeme smjene političkoga sustava. Iako je i sam za jugoslavenskoga režima platio cijenu ideologiziranom sustavu, što se vrlo jasno vidi ne samo iz leksikografskih odrednica mnogih političara i javnih djelatnika koji nisu pripadali tzv. lijevoj opciji, nego i iz članaka novije povijesne tematike, Zavod je imao urednike koji su znali u osjetljivim temama pronaći prihvatljivija rješenja od onih koje je tražila politika. Koliko je u tom sudjelovao sam Krleža, tj. koliko je i on (su)odgovoran za sadržaj nekih natuknica, tek će trebati istražiti, ali svakako pri tom valja uzeti u obzir, kako ističe i August Kovačec u članku o Krležinu jeziku u Krležijani i njegove ideološke fiksacije, koje su mu, unatoč golemu znanju i izvanrednom poznavanju prilika u južnoslavenskim prostorima, onemogućivale da dio problema iz hrvatskoga kulturnoga i političkoga kruga sagleda i riješi bolji način (KRL, 1.: 402. – 407.).

U Zavodu se nije očekivalo da bi na bilo koji način jezično-pravopisna previranja, koja su nastupila u Hrvatskoj polovicom 1990-ih, mogla utjecati na njegova izdanja, napose stoga što se glavnina polemika vodila oko pravopisa, s kojim Zavod nikada nije imao poteškoća jer je sva pravopisna pitanja rješavao autonomno. Problemi pak koji su se otvorili hrvatskim pravopiscima u hrvatskoj državi – kako postići što veću jednoznačnost pisanoga zapisa i uspostaviti kontinuitet s višestoljetnom hrvatskom pisanom baštinom u koju se bio zabio jugoslavenski jezično-pravopisni klin s neumjerenom pohvalom izgovornomu pravopisu i njegovom provedbom – rješavani su na različite načine. Kako i sama struka nije bila jednodušna, napose je oštro bio odbačen prijedlog o uvođenju dvoglasnika ie na mjestu duge jatovske sljednice i razdvojeno pisanje niječnice nenaglašenoga prezenta glagola *htjeti* (*ne ću*), otvorio se prostor i za osporavanje ostalih promjena (pisanje *t, d* ispred *c, č*, povećanje broja tzv. *je* zapisa u osnovama s jatovskim fonemskim sljednicima), koje su inače i u jugoslavenskom razdoblju bez ikakvih poteškoća bile provadane u pismu u mnogim izdanjima strukovne i popularne literature i tada nisu nikomu smetale, dapače, nisu ni primjećivane, jednako kao i mnoge novotvorbe.²⁸

²⁸ Npr. glasovita knjiga Vesne Krmpotić Brdo iznad oblaka (Zagreb, 1987.), vrvi takvim primjerima (ovakvost, 7.; najmojskije, 15.; neujezgren, 16.; rzsredišten, 16.; zajedničenje, 32.; umokretno, 41.; snotvorina, 43.; dvojevati, 47.; bogomzrnik, 50.; skroziti očima, 98.; snolikost, javolikost, 124.; nei-

Pobjedom Koalicije na siječanjanskim izborima 2000. izvršen je u kratkom razdoblju snažan kadrovski udar na nacionalne državne institucije, a jezična se politika počela voditi izvaninstitucionalno. U javnu se polemiku ponovo uvode neprimjerene intonacije i povijesne konotacije, koje nisu imale veze sa zbiljom, a bile su upamćene iz razdoblja jugoslavenske strahovlade, pa oživljuju diskvalifikacije tipa *ustaški pravopis*, *ustaški jezik*, a nestori hrvatskoga jezikoslovlja – Radoslav Katičić, Dalibor Brozović i Stjepan Babić – bivaju javno vrijeđani.

U takvim okolnostima s olakšanjem je dočekana Vladina odluka kojom je na čelo Leksikografskoga zavoda postavljen kao glavni ravnatelj dugogodišnji zavodski djelatnik Tomislav Ladan, poliglot i erudit, dok je imenovanje Vlahe Bogišića njegovim glavnim suradnikom na mjestu ravnatelja pobudilo u mnogih sumnju zbog više razloga, u prvom redu zbog njegove političke prošlosti, obilježene ideološkom zadrtošću. Već potkraj 2001. po napatku glavnoga ravnatelja izrađena su načela Jezično-pravopisne politike Leksikografskoga zavoda (iz pera autorice ovih redaka; u prilogu na kraju članka), kojima je Zavod nastojao sačuvati kontinuitet svoje jezično-pravopisne prakse i odgovoriti na suvremene strukovne zahtjeve.²⁹ Glavni su urednici jednodušno prihvatili načela i ona su primjenjivana u temeljnim zavodskim izdanjima: Hrvatskoj enciklopediji, Hrvatskom biografskom leksikonu i Osmojezičnom enciklopedijskom rječniku.

Slomom Koalicije i povratkom na vlast Hrvatske demokratske zajednice 2003. s Ivom Sanaderom na čelu produbljuje se državna kriza, uspostavlja sustav kaosa i izokrenutih vrijednosti, vidno provođen i nadziran izvana, s ciljem slabljenja hrvatske države i njezinih institucija te polaganoga usmjeravanja prema novoj balkanskoj zajednici, u kojoj zajednički jezik i pravopis ponovo postaju ključnim poveznicama.

Politička su se zbivanja vrlo nepovoljno odrazila i na unutarzavodska. Ladanova su bolest i smrt otvorili veći prostor Bogišiću, koji ustanovu nedopustivo povezuje s aktualnom politikom i političarima, objavljuje naslove s njihovim imenima u impresumima (Stotinu arheoloških nalazišta, Zagrebački leksikon), ili sa zavodskim ljudima i zavodskom infrastrukturom ulazi u projekte privatnih izdavača (Opća i nacionalna enciklopedija bivšega ministra Antuna Vujića), pritom slabeći temeljnu zavodsku djelatnost. Istodobno se po političkim Sanaderovim napatcima angažira u izradbi pravopisa Matice hrvatske u trenutku kada Vijeće za normu Republike Hrvatske donosi svoje odluke koje su trebale unijeti red i razboritost u područje javne pisane komunikacije. Time se svrstava u redove razbijača institucionalnoga jezičnoga planiranja u Republici Hrvatskoj. Kao član uredništva Matičina raskolnič-

---

menjivo, 127.; upojedninjena jednota, 136.; zlodjelnica, 393.). Autorica je hrvatska književnica, stalno nastanjena u Beogradu, dugo je živjela u inozemstvu sa suprugom jugoslavenskim diplomatom.

²⁹ Kasnije odluke Vijeća za normu sretno su se poklopile s ključnim točkama zavodskih Načela.

koga pravopisa, osigurava mu u Leksikografskom zavodu sa znanjem i suglasnošću premijera prijelom i korekturu. Vjerojatno u svijetu nema primjera da bi premijer jedne države istodobno pri jednoj Vladi ustanovi osnovao Vijeće za normu (pri Ministarstvu znanosti), a u drugoj (Leksikografskom zavodu), organizirao logistiku i rad na protupravopisu.

Stoga ne čudi što se ime Leksikografskoga zavoda posljednjih godina ne pojavljuje u javnosti u kontekstu leksikografskih nagrada i priznanja nego u prvom redu skandala u kojima se uz Bogišićevo ime redovito pojavljuje i ime Velimira Viskovića. Dva takmaca za prve zavodske fotelje, istih svjetonazora i radnih navika, besprijeckorno provode rashrvaćivanje Leksikografskoga zavoda i njegovih izdanja naočigled zavodskim tijelima, Ravnateljstvu i Znanstvenomu vijeću, a i samoj Vladi, koja je osnivač Zavoda.

Naime posljednji je udar na hrvatski jezik obavljen upravo u Leksikografskom zavodu, u Viskovićevoj Hrvatskoj književnoj enciklopediji, iz koje je hrvatski jezik jednostavno izbačen. Viskovićev postupak zavodska Uprava abolira tobožnjim uredničkim previdom, a sam se glavni urednik pred javnošću opravdava da je Hrvatska književna enciklopedija bez natuknice hrvatski jezik, odnosno hrvatski književni jezik posljednja riječ struke, tj. onih 300, po Viskovićevim riječima, vrhunskih suradnika okupljenih oko Hrvatske književne enciklopedije, a čiji bi rad Visković kao glavni urednik trebao koordinirati i leksikografski doraditi. Dakako da struka s ispuštanjem natuknice hrvatski jezik nema nikakve veze te da je to osobno stajalište Viskovićevo, koje je posve očekivano s obzirom na činjenicu kakve protuhrvatske jezične članke godinama objavljuje potporom Ministarstva kulture RH u časopisu kojemu je glavnim urednikom.

Struka govori upravo suprotno od onoga što tvrdi Visković. Sveden u prvim dvama svescima u okviru dvaju narječja, nazivoslovno žargonske naravi, čakavicu i kajkavicu, hrvatski jezik i u njima izbija kao povijesna činjenica koja se ne može zatajiti, niti su je autori tih dviju natuknica, sveučilišni profesori Josip Lisac i Alojz Jembrih, htjeli zatajiti. Dapače, obojica definiraju ta dva idioma kao narječja hrvatskoga jezika. A temeljno je pravilo leksikografije, koje ide u njezinu abecedu, da se u istom leksikonu ili enciklopediji neki pojam ne može definirati drugim pojmom koji i sam nije natuknicom toga leksikona ili enciklopedije. Zbog teškoga strukovnoga propusta Visković zacijelo ne će snositi nikakve posljedice. Dapače, jamčim da ga čekaju mnogobrojne nagrade, u inozemstvu i u „regionu“. Što, međutim, čeka Leksikografski zavod s ovakvim naslovima, nije teško predvidjeti. Od ustanove koja je bila izvorom točnih i dobro sročениh podataka Zavod je danas, na žalost, postao žrtvom dobro plaćenih trećerazrednih državnih politikanata, što mu pouzdano jamči, ne okrene li posve novu stranicu u svojoj povijesti sa strukovno kompetentnim ljudima, nestanak i kraj.

PRILOG

JEZIČNO-PRAVOPISNA POLITIKA
LEKSIKOGRAFSKOGA ZAVODA „Miroslav Krleža“
(2001.)

Temeljna načela

Izdanja Leksikografskoga zavoda pišu se hrvatskim standardnim jezikom, kojemu je u osnovici jekavska štokavština izgrađena na načelima umjerenoga izgovornoga pravopisa.

To znači:

1. **Glasničke (fonemske) promjene.** Zvučne i mjestotvorno-načinske izjednake glasnika provedene su unutar osnovskoga obličnika riječi (*djeca, puca, srce, vježba, gdje, što* ...) te na granicama predmetka i osnove, kao i osnove i dometka riječi (*pretpostaviti, iščupati, ždrijepca*). Od toga se načela (izgovorno pravopisno načelo) odstupa pojedinačno gdje je to potrebno radi razlikovnosti zapisa (*naddakon, predtjesnačni, uzšetati se, esdepeovac*), a sustavno pri bilježenju suglasničkih skupina *dc* (*sudca, podbradci, zadci, odcijepiti*), *dč* (*nadžovjek, nahodče*), *dć* (*odčušnuti, predćirilometodski*), *ds* (*gradski, odslužiti, podstava*), *dš* (*nadžumar, odškrunuti, podšiti*), *tc* (*napitci, zametci, bitci* < bitak; izuzetak je jedino imenica *otac*), *ts* (*hrvatski, splitski*).
2. **Bilježenje slogova s dvoglasničkim pojavnica.** Dvoglasničke se alternante pišu u skladu s duljinom sloga u kojem se pojavljuju. U dugim se slogovima bilježi jednosložno nerastavljivo dvoglasničko *ije* (*svijet, tijelo, prijepis, prijestup* ...) ili *je* u G mn. nekih imenica (*djělā, mjērā, sjēnā, vjērā, zāhtjevā* ...), u odmilica tipa *djedo, djeva*, u umanjenica tipa *djelce*, u učestalih glagola tipa *namještati, zamjerati, zasjedati*. U kratkim se slogovima piše *je*, bez obzira na suglasnik koji im prethodi (*mjera, vjera, ogrjev, okrijepa, prječi, snjegovi, brjegovi, bjelica, strjelica*). Od toga se pravila izuzimaju riječi i oblici koje većina izvornih govornika ostvaruje sa *e* ili *i*: npr. imenice *cesta, let, repa, sreća, vreća*, sklonidbeni likovi imenice *vrijeme* i njezine izvedenice (*vremena, vremenu* ..., *prekovremen, vremenski* ...), zamjenice tipa *neki, nekakav* ..., izvedenice od glagola *privrijediti* osim njegova učestala parnjaka *privrjeđivati* i imenice *privrjeđivanje* (*privreda, privrednik* ...) te s predmetkom *pre-* imenice *predah, pregled, prekid, prelet, premoć, prepad, prepjev, prerez, predsjednik* i svi glagoli tipa *pregaziti, preskočiti, prevoditi* ... U nastavcima zamjenično-pridjevne sklonidbe samo je *-i-*: *mojih, žutih* ..., kao i u niječnom prezentu glagola *biti*: *nisam, nisi* ... Pred samoglasnim *-o* u glagolskih pridjeva radnih *-je-* zadržavaju glagoli *dje(s)ti, mljeti, jesti, sjesti* i njihove izvedenice, svi ostali imaju *-i-*: *htio, smio, vidio, želio* ... Najnovija se jotacija u glagolskih imenica u kratkim slogovima sa skupinama *dje* i *tje* u kojima je jota dvoglasničkoga podrijetla provodi ako je potvrđen lik glagolskoga pridjeva trpnoga (*viđen* : *viđenje*); inače su alternante *dje, tje / de, te* i njima valja dati prednost: *besjedenje, blijedjenje, lebdjenje, vrtenje* ...

3. **Tvorenice.** Nove riječi nastale spajanjem dviju postojećih riječi ili obličnih jedinica pišu se dvojako: zajedno ili razdvojeno. Predmetci, dometci i nastavci pišu se zajedno s osnovom riječi. Prijedložni izrazi u priložnoj funkciji pišu se sastavljeno kada su jedan od članova ili oba člana tvorenice nesamostalni formativi (*dokle, odmah, previše ...*), prefigurani otprijevni prilozi (*domalo, nabolje, načisto, nagore, svejedno, uludo, uskoro, zacijelo, zamalo ...*), prefigurane eliptične sintagme (*isprva, najednom, pritom, uglavnom, zaludu*). Razdvojeno se pišu ako su dio frazema (*u brk, niz dlaku, uz dlaku, u glas, u vis ...*), ako im je drugi član vremenski prilog ili vremenska imenica (*do jutra, do sutra, na jesen, od danas, pod jesen, s proljeća, u zimu*). Riječi sastavljene od dviju imenica pišu se trojako: kao složenice sa spojnikom *-o-* (*književnopovijesni* < književna povijest, državnopravni < državno pravo), kao sraslice (*basgitara, tonmajstor*), sa spojnicom među članovima ako su članovi povezani po načelu jednakovrijednosti, a prvi se član ne sklanja (*književno-povijesni* = i književni i povijesni, *bruto-težina, neto-težina, general-bojnik, Ivanić-Grad*). Veze tipa *slikar naivac, čovjek žaba* u kojima se oba člana sklanjaju, pišu se razdvojeno. Niječnica *ne* piše se odvojeno od glagola (*ne mogu, ne želim, ne ću*) osim u primjerima: *nemati, nesta(ja)ti, nedosta(ja)ti, nenavidjeti*. Niječnica se također piše zajedno u oblicima: *nemoj, nemojmo, nemojte*.
4. **Inojezičnice.** Posuđenice su glasnički sasvim prilagođene hrvatskomu jeziku (*bre-skva, košulja, naranča, šećer, žirafa ...*), a tuđice djelomice (*mjuzikl, rentgen*) ili ostaju neprilagođene (*rock, poste restante*). Načelo je da se jednom usvojeni likovi u jeziku ne mijenjaju (*bataljun, milijun, kaseta, ofenziva, šport, Šparta, špartanski ...*). Vlastita inojezična imena pišu se dvojako: izvorno (*James, John, George, Elisabeth, New York, Bruxelles*) ili s hrvatskim glasničkim prilagodbama kada su poradi duljih kulturno-povijesnih veza poprimili prilagođene likove (npr. svetcu, pripadnici kraljevskih dinastija ili pape: *Benedikt, Franjo; Jakov, Ivan, Juraj, Elizabeta, Ivan Pavao II.; Venecija, Beč, Budimpešta, Bratislava ...*). Izvorno se pišu imena i prezimena osoba, imena pokrajina, gradova, rijeka, planina. Na zemljovidima se donose izvorni i pohrvaćeni likovi (u zgradama): *Wien (Beč)*. Dvojezičnost se rješava kosom crtom (*Eisenstadt / Železno*). Pridjevi izvedeni od takvih imena također se pišu izvorno do granice hrvatskoga dočetka (*shakespear(ov)ski, newyorški*), kao i imenične izvedenice (*shakespeareanac, darwinizam*). Imena država i državljana te stanovnika teritorija, pokrajina i gradova pišu se s hrvatskim glasničkim prilagodbama (*Francuska, Francuz, Francuskinja*). Imena se naroda i etničkih skupina te njihove izvedenice pišu s hrvatskim glasničkim prilagodbama (*Bugari, Etrurci, Apaši, Sijuksi, Čibča, Kečua*), ili u drugim grafijama (obično preko jezika posrednika) ako su u takvu liku ustaljeni u hrvatskom jeziku (uglavnom južnoamerički i dalekoistočni kulturno-uljudbeni krug: *Maya, mayanski, Aruba, arubski, Kwakiutl, kwakiutlski; Chuang, Thai, Yi...*).
5. **Rimske brojke.** Iza rimskih brojaka piše se točka kao razlikovni znak. Ne piše se u stajaćim postavama u glavama članaka (godine rođenja i smrti kada za njima slijedi koji drugi znak, primjerice crta ili zagrada), u bibliografskim tekstovnim odsječcima te u pisanju godina kada iza brojke slijedi zarez.

6. **Imenična sklonidba.** U padežima koji imaju više nastavaka (npr. G mn. imenica tipa *krletka*) prednost se daje razlikovnijemu liku. U I jd. imenica i-sklonidbe valja rabiti i nastavak *-ju* (dakle *povijesti / poviješću, stvari / stvarju*). Zbog dealomorfizacije ne provodi se palatalizacija u D jd. imenica tipa *bitka, krletka (bitki, krletki)*, kao i u nazivima biljaka (*jagorčiki, planiki*).
7. **Mocijski parnjaci.** Ženski mocijski parnjaci tvore se jednako za zvanja kao i za zanimanja: *asistentica, redovita profesorica, predsjednica vlade, liječnica, odgajateljica, psihologinja ...* Pišu se u glavama članaka kao kvalifikativi s općom napomenom da je kvalifikativ zanimanje, a ne zvanje.
8. **Pridjevno-zamjениčna sklonidba.** U pridjevno-zamjениčnoj sklonidbi jedninski se genitivni navezak *-a* piše bez obzira na broj genitivnih likova u nizu (*našega hrvatskoga materinskoga jezika*). U dativu *-u* nije navezak već završni nastavačni fonem, pa se uvijek piše (*našemu hrvatskomu materinskomu jeziku*), a u lokativu je nastavak *-mø* (*našem hrvatskom materinskom jeziku*). U instrumentalu je nastavak *-im* ili u naglašenim položajima *-ime* (*tim nepredvidivim tijekom; povrijedio si ga time*). Množinski nastavci u DLI *-im, -am / -ima, -ama* raspodjeljuju se također položajno (*trudio se svim silama; žalio se svima*).
9. **Enciklopedijsko-leksikografski stil.** U enciklopedijskim se člancima iznose znanstveno provjereni podaci i činjenice. Odlikuje ih sažetost i jednostavnost iskaza te jednoznačnost nazivlja. Po jednostavnosti iskaza enciklopedijski se stil razlikuje od znanstvenoga, a po jednoznačnosti nazivlja i sažetosti od publicističko-esejističkoga te ga stoga ne valja miješati s njima.

PITANJA I ODGOVORI

PRAVOPISNE SITNICE KOJE PRAVE KRUPNE POTEŠKOĆE

 aš je pravopis prošao tešku političku školu jer je mijenjan ne samo pod utjecajem jezikoslovnih spoznaja nego i silom promjenjive političke vlasti. Da spomenem samo pravopisnu diktaturu 1929. ministra Bože Ž. Maksimovića – koji je imao nadimak Kundak jer je kao ministar unutrašnjih poslova kundačio Hrvate. Od njega u hrvatskome pisanju potječe sastavljeno pisanje *neću, nećeš...*, a učvrstilo se preko Novosadskoga dogovora i njegova

pravopisa i neki se i danas zalažu za nj kao za hrvatska rješenja. Neke od tih silom stečenih navika bile su uzrokom početnim kolebanjima u slobodnoj Hrvatskoj.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa osnutkom Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika krenulo je dobrim putem da nepotrebna kolebanja ukloni odlukama toga Vijeća, ali ih neki pojedinci ne prihvaćaju besmislenim izgovorom jer da nisu donesena jednoglasno. Da je izgovor besmislen, pokazuje protupitanje: kako bi bilo koje društvo moglo funkcionirati kad bi sve odluke morale biti donesene jednoglasno.